

El pensament crític com a eina per entendre el món

Vivim en una època convulsa, incerta, i els nostres alumnes ho saben molt bé. La nostra escola no és un “laboratori”, un “ambient asèptic”, sinó que forma part d’una societat, d’un país, d’un món canviant i convuls, i no hi podem viure d’esquena i mirar cap a una altra banda, especialment quan es vulneren els drets de les persones.

La nostra escola, assentada en l’ideari de Pere Vergés -hereu de l’Escola Nova nascuda a finals del segle XIX-, es concep com una ciutat, on els seus alumnes es formen per a esdevenir ciutadans proactius, capaços de transformar la societat en què viuen, en un entorn just, solidari i sostenible. Però aquesta formació no sorgeix de manera espontània, sinó en interacció constant entre els mestres i els alumnes, els alumnes amb els seus iguals, i tots ells en relació al seu entorn. I basant-nos en uns referents teòrics fermes, com el referent de caràcter ideològic que ens brinda les finalitats educatives de la Fundació Escoles Garbí –les quals tenen en compte les finalitats educatives proposades per la UNESCO en el document [Rethinking Education: Towards a global common good?](#) (2015)-, així com en el referent de caràcter científic que es basa en els principis psicopedagògics de l’aprenentatge.

El nostre objectiu principal és preparar els alumnes per a la vida real i, també, donar-los eines per afrontar les dificultats que aquesta els pugui presentar, tot fomentant una educació per a la ciutadania. Des de l’àmbit social, tenim clar que una de les eines més potents que ajudarà el nostre alumnat a entendre el món en què viuen, i a intervenir-hi per a millorar-lo, és el desenvolupament d’un pensament social i crític ([Pagès i Santisteban, 2011](#)). Un pensament que, tal com opinen els experts, “is a crucial characteristic of competent citizens in a global, multicultural, and democràtic society

such as ours” ([Waring & Robinson, 2010, p. 28](#)).

Els nostres alumnes tenen clar que els esdeveniments diaris no són fets sorgits per generació espontània, que apareixen sense més ni més, sinó que saben que estan interconnectats a multitud de causes. Des de l'àmbit social, a les escoles Garbí Pere Vergés treballem els continguts en connexió constant amb el present, amb allò que és significatiu per a l'alumnat, allò que “viuen i senten”. Ho fem en el temps de treball global i en el de treball específic, des de les ciències socials i des de la història, l'economia i la filosofia -entre d'altres. Ho fem quan desenvolupem activitats de Vida Social i en activitats de lleure. I sempre, en interacció, mentre aprenem. D'aquesta manera, sent fidels a la nostra manera de ser i al nostre ideari, és com hem encarat els esdeveniments polítics i socials recents.

Tot comença quan, davant l'allau de fets i informacions sobre allò que s'està esdevenint, els nostres alumnes ens demanen que en parlem a l'aula. Estan acostumats a debatre, a indagar, a plantejar-se preguntes, a analitzar les causes i les conseqüències, i a connectar els fets presents amb el passat, i volen entendre què passa. S'engega el que anomenem **“pedagogia ocasional”**, adequant-ne la situació i significativitat a l'edat de l'alumnat i als objectius pedagògics previstos en el currículum per assolir les competències necessàries per esdevenir ciutadans. Sempre partint dels nostres principis pedagògics de convivència basada en el respecte, la llibertat i la responsabilitat, i tenint clar que “l'Escola té un caràcter suprapolític i supraconfessional, i es basa en el principi d'igualtat d'oportunitats i sense distinció de gènere o raça. És a dir, en el seu ens hi col·laboren persones de totes les tendències i confessions, és com una representació de la diversitat ideològica del país” ([escolesgarbi.cat](#)).

Els **alumnes d'Infantil** centren les seves inquietuds en el valor de l'opinió. A partir d'una conversa grupal on compartim

les activitats fetes el dia anterior, i les inquietuds per les imatges vistes a la televisió, o pels comentaris escoltats en el si de les famílies, els alumnes reflexionen sobre les diferents maneres que tenim d'expressar el que sentim i el que pensem, a casa, a l'escola, amb els amics, i què passa quan les opinions dels altres no són les mateixes que les nostres. També emfasitzen en la convivència i en el diàleg. I concloem que "escoltar-nos els uns als altres ens ajuda a millorar la nostra opinió i acceptar i respectar la dels altres".

Amb els **alumnes de Primària** s'enceta, en cadascuna de les classes, sota el guiatge dels tutors i tutores, un diàleg en gran grup i es deixa que els infants expressessin tot allò que senten i pensen. Les idees són recollides pels caps de color, els quals les porten al Consell de Primària que les sintetitza i n'elabora un manifest per compartir-lo amb tots en una lectura pública a l'àgora. Les idees principals que recullen els manifestos de primària de cada escola són: la necessitat del diàleg i el valor de poder expressar les nostres opinions -que s'han de construir amb arguments, tot informant-se a partir de fonts diverses-; la importància de decidir el nostre futur a partir del vot i d'acceptar-ne els resultats i, sobretot, de viure en un món democràtic, en el qual se superin els conflictes amb respecte, llibertat, responsabilitat, tolerància i solidaritat.

Finalment, amb els **alumnes de Secundària** s'analitzen normatives supranacionals com la Declaració Universal dels Drets Humans: qui i quan es fa i sobretot què diu, i com encaixa amb el que està succeint. També quin posicionament prenen certs organismes no estatals, com [Amnistia Internacional](#). I amb els més grans, per encarar la diversitat d'informacions que els arriben, recorrem a un dels instruments que ens ajuden a desenvolupar el nostre pensament crític davant l'allau d'informacions, com és la literacitat crítica. Analitzem les principals característiques del pensament crític (com tenir en compte els punts de vista aliens, la construcció

i reconstrucció del saber a partir de l'intercanvi de coneixements, la indagació permanent i el control emotiu, entre d'altres), i identifiquem les seves habilitats (com saber distingir entre fets i opinions, saber veure la veracitat, la fiabilitat i la parcialitat de la informació que ens arriba, esbrinar la intencionalitat i la ideologia que hi ha al darrere d'aquesta informació, captar-ne els silencis i buits, desxifrar la manipulació dels mitjans i de qui hi ha al darrere, i, sobretot, el tenir capacitat de denunciar i comprometre'ns). I ho portem a la pràctica a partir de l'anàlisi de les portades de la premsa majoritària -tant nacional com internacional-, i busquem qui hi ha al darrera. En acabar obrim un debat a classe i recollim les idees principals, que seran portades al Consell de Govern i exposades en un manifest. Les idees principals que recullen els manifestos de secundària de cada escola són: la valoració positiva de postures cíviques i pacifistes davant d'actes arbitraris i violents, la necessitat de preservar drets tan fonamentals com la llibertat d'expressió i la importància de respectar les opinions dels altres, del diàleg i de l'empatia per a resoldre els conflictes.

Amb tot això, i per concloure, recorrem a les paraules de la gran mestra i educadora [Pilar Benejam](#) (2014), que afirma que "Per ensenyar a pensar i a saber decidir de manera entenimentada i respectant la pluralitat d'opcions, l'ensenyament s'ha de fonamentar en un discurs informat, basat a buscar les raons, causes i efectes de les coses, amb pensament crític per descobrir les intencionalitats, i amb un debat obert, del qual se'n poden derivar acords o la coexistència de pluralitat d'opinions". Perquè "en una educació democràtica no hi caben els simplismes, l'adoctrinament i el partidisme".